

Minu imeline Inglismaa-praktika

Eva Luigas
Räpina Aianduskool
Maastikuehituse eriala

Osborne House, Isle of Wight

Proloog

See oli vist reedel, 23. juulil, kui ma keset aiatööd, üleni higine ja mullane, sain heliseva mobla lõpuks kõrva äärde. “Noh, Eva! Tead juba või?” siristas kursusekaaslane Saveliin, “ Meid valiti! Me läheme siis nüüd sinuga kahekesi Inglismaale!”

6.-26. septembrini toimunud praktika Inglismaal ei tähendanud meile viibimist mingis väikeses inglise aiakeses, vaid Isle of Wighti saarel asuvas, kunagi kuninganna Victoriale kuulunud suveresidentsis Osborne House'is. Vastuvõtva organisatsiooniks oli English Heritage, ühendus, mille ülesandeks on säilitada, taastada, hoida, uurida, tutvustada ja propageerida inglise kultuuripärandit, sh ka ilmakuulsat inglise aiakultuuri. English Heritage haldab ise vaid üheksat aeda ning meie praktikakoht oli just üks neist, vast kõige eksootilisem oma asukoha poolest. Isle of Wight on Suurbritannia lõunapoolses osas, üheksandas kliimatsoonis paiknev nii Hiiumaa mõõtu saar, mille lõunakaldal on talviti vaid mõnikord öökülma ja kus ilmad on tavaliselt soojemad ning päikeselisemad kui mandri-Inglismaal. Meie septembrikuise praktika ajal sadas ühel päeval vihma ja vast kahel hommikupoolikul oli taevas tavalisest pilvisem.

Teekond maailma otsa

Tänu oma erilisele sihtkohale reisisime me pikalt ja põhjalikult nii erinevate sõiduvahendite kui rohkete ümberistumistega: varahommikul lennukiga Tallinnast Riiga, sealt peale mõningat ootamist Londonisse Gatwicki lennuväljale; siis kohe Gatwick Expressiga Victoria jaama, kust omakorda Clapham Junctioni nimelisse vahejaama. Seal olime sunnitud tegema peaaegu kübaratriki: suutma 5 minutiga ronida koos pagasiga mööda peaaegu püstloodis tõusvaid ja langevaid, ilmselgelt eluohtlikeks lagunenud treppe ülejäämiselt perroonilt väljuvale rongile. Umbes kahe tunni pärast leidsime end Southamptonist, kus ronisime oma kodinatega kiirleavade sadamasse suunduvale bussile. Sellele järgnes nobe väinaületus ning olimegi Isle of Wightil, West Cowesi nimelises linnakeses. Kuid mitte veel oma „uues” kodus. Viimase otsa reisist sõidutas meid Osborne House'i peaaednik Toby Beasley oma autoga. Kui sadamas said tervitushüüded hüütud ja pagas autole laaditud, proovisime Saveliiniga tagajärjetult autosse siseneda, mis esimese korraga ei õnnestunud. Uks oli tegelikult õige, aga auto ise kuidagi valesti – rool jumala vale koha peal! Õnnelikult autos, ületasime imepiksese logiseva praamiga veel ühe kanali ning jõudsime East-Cowesi, kus asub ka Osborne House. Selleks hetkeks olime me 12 tundi järjepanu reisinud!

Meie ajutiseks koduks osutus kõlava nimega pisike majake Prince of Wales Lodge, kus koos meiega elas ka kohalik praktikant Anna McPhun. Tegemist oli klassikalise, pisut inglaslikult päevinäinud majakesega köögi, vannitoa (oi,

millise vahva vannitoa!), elutoa ja kolme magamistoaga. Maja siseõues asus veel pisem aednikumajake, täis mälestusi möödunud aegade tuvipesadest ja nende sisudest. See kõik kokku oli tõeliselt nunnu.

Anna osutus üdini sõbralikuks ja abivalmis inglise tüdrukuks, kes meid katkematu jutuvada ja teksti teatraalselt toetava kätevehkimisega ruttu kohaliku elu-oluga kurssi viis. Näitas, kus on bussipeatus ja pood ning õpetas, milline on kohvikoor (elmlea – selle peale poleks küll ise tulnud!) ning mida ei tasuks üldse osta.

Osborne House. Prince of Wales Lodge

Hoovipealne aednikumaja

Alice`d imedemaal

Esmaspäeva hommikul jõudsime nõks enne kella 8 tööle. Aednike tööruumid asusid meie majast vaid kiviviske kaugusel ja nendeni jõudmiseks jalutasime me läbi ajaloolise pargi, kus pea iga puu juures oli tahvel mõne kuningliku perekonna liikme nimega, kes selle oli istutanud. Ükskõik mida me Osborne House`is ka ei teinud või millises aiasopis me ka ei viibinud, ümbritses meid pidevalt mingi eriline nähtamatu, kuid selgelt tunnetatav ajalooline aura. Juba see fakt iseenesest muutis meile sealviibimise ajuti pisut muinasjutuliseks. Ma ikka näpistasin end mõnikord, veendumaks, et see kõik on täitsa päris.

Täiesti „päris“ olid meie töökaaslased - Toby, Alan, Scharlotte, Nigel ja Phil (esmapilgul absoluutselt ühte nägu kaksikud), Reece, Adrian, Jen ja Janet, täieõiguslikuks meeskonnaliikmeks osutus ka rikkaliku toidu peal peetud kass Tubby. Alan oli määratud meie ülemuseks ja tema isaliku hooldituse all möödus kogu meie praktika. Saime kätte oma tööriided ja spetsjalatsid ning muundusime sama tumerohelisteks nagu ülejäänud seltskond. Üsna ruttu selgus, et olime sattunud inimeste juurde, kes ei olnud omavahel lihtsalt töökaaslased, vaid sõbrad, ning meid, kahte *Estonian student`it*, võeti sellesse sõbralikku kampa kohe vastu. Ju aitas kaasa fakt, et eestlaste ja inglaste huumoritaju toimivad ühel ja samal lainepikkusel.

Tööaeg kestis hommikul kl 8.00 õhtul 16.30ni, vahepeal kaks pausi – kella 10st pooletunnine *tea-break* ning alates 12.30st tunniajaline lõuna, mille meie veetsime oma „koduköögis“. Reedeti olid tööpäevad vaid kella kolmeni. Meid rakendati kohe kõikvõimalikes töödes, polnud masinat, mida me ei proovinud, ja kohta, kus me ei töötanud.

Peened peenraääred

Inglise aia lahutamatu komponent on istutusvalade üdini korrektsed ääred, mis eraldavad muru peenrast. Neid on vaja lõigata tõesti kogu aeg ning ilus peenraäär näeb välja, nagu oleks ta kirurgiskalpelliga lõigatud. Tegelikult tehakse seda muidugi pikavarreliste aiakääridega. Töö iseenesest oli kerge ja lõbus, kuid pikapeale hakkas igav ning me palusime raskemaid ülesandeid. Ja me saime. mida me olime küsinud!

Imeme ja puhume

Töötasime suurte puhastusmasinatega, üks masin imes sügislehti sisse ja teine puhus üksikud sisseimemata lehed kaugele ära. Olime varustatud kaitseriietusega ning kaks meest jälgisid pingsalt, et me iseend sisse ei imeks ega laiali ei puhuks! Pargiteed said täitsa puhtaks ja meie ise higist läbimärjaks.

Osborne House. Vaade katuselt lilleterrassile

Aednike puhkeruum. Nigel, Eva, Adrian, Anna, Phil ja Janet

Triibud-triibud-triibud

Meid pühendati inglise stiilis muruniitmise saladustesse. Murusid muide oli seelses aias 12 erinevat tüüpi ning neid hooldati 12 erineval moel. Majaäärne muru näiteks tuli niita piinliku täpsusega triibuliseks. Selleks on spetsiaalne rullikuga muruniiduk ja igal murulapil on olenevalt kujust vaja spetsiaalset süsteemi rakendada. Kõlab kergelt, tuleb raskelt! Vihma kallas, masinad perutasid, me olime läbimärjad, kuid saime hakkama ja veel kõvasti kiita ka. Hiljem „triibutasime“ veel suurema traktoriga, millega hooldatakse kaugemal asetsevaid murupindu.

Traktoristi tango

Üks punane traktor osutus kavalaks masinaks, millele sai osade lisamisega väga palju erinevaid funktsioone anda. Ühel päeval oli talle külge poogitud kopp ning meie ülesandeks oli laadida multšiks kasutatavat oksahaket suurest hunnikust järelkärule. Uhh, alguses tundus, et on ilm võimatu ainult kahe käe ja kahe jala abil korruga sõtkuda kolme pedaali, keerata rooli ning liigutada kangit, mis reageeris ühtaegu nii üles-alla liigutamisele kui ringikujulisele keerutamisele! Kuid harjutamine teeb meistriks ja esialgne hüplev ning tantsisklev sõidustiil asendus peagi mõtetatud tegevusega. Kast sai oksapuru kuhjaga täis.

Peale traktori kasutasime teisigi perutavaid masinaid – näiteks võimast hekitrimmerit, millega pidime inimkõrgusest põõsamassist nii umbes rinnakõrguse korraliku heki välja lõikama. Kärina, mürina, sinise suitsu ja tugeva vibratsiooni kiuste hakkas trimmerihammaste alt mõne aja pärast tõesti midagi hekisarnast välja kooruma. See oli ülesanne, mis nõudis tugevat eneseületust.

Aheldatud kirsipuud ja salenenud roosid

Kes vähegi on käinud mõnes endast lugupidavas inglise *kitchen-gardenis*, on näinud müüride või majade äärtesse istutatud ja spaleeri painutatud viljapuid (selgituseks – spaleerpuu on lapik puu nagu lestakala. Ta oksad on painutatud ainult kahte suunda kasvama). Spaleerpuud tuleb oksa oksa järel igal aastal uuesti lõigata ja siduda. Iga oks on lõpuks minimaalselt 3-4 kohast spetsiaalsete sõlmedega tugitrosside külge kinni seotud. Ükski oks ei tohi mingit pidi ühegi teise oksaga risti minna. Lõikamisel mõeldakse vähemalt 2-aastase okstekasvu peale ette. Meie jõudlus oli poolteist päeva ja kaks kirsipuud kahe peale. See on väga hea tulemus. Oleme nüüd spaleerpuuspetsialistid.

Rooside lõikamine eeldas akrobaadiosavust. Roosid kõrgusid ca 4-meetrise tugipostide otsas, neile sai ligi pisut võdiseval redelil turnides. Meie ülesanne oli „tüve“ küljest kõrvalokste äralõikamine ühe punga peale. Õhtul saime kõigile uhkustundega näidata oma kriimulisi ja torgetest paistes käsi.

Saveliin sõlmib kirsipuud

Tubli traktorist Eva

Jalutuskäik vikerkaarel

Meile kui kaugetele külalistele organiseeriti ekskursioon Osborne House'i katustel. Tõtt-öelda ei ole võimalik seda vaadet mitte mingis maailma keeles kirjeldada. Ilm näitas tol hommikul meile kõiki oma trikke: ühelikiirusel vaheldus päikesevalgus ähvardava tumesinise pilvekaanega, et hetke pärast meile udust läbi tungivaid päikesekiiri presenteerida. Valgusemäng muutis maju ümbritsevad viktoriaanlikus stiilis rajatud suvelilleklumbid värvilisteks kaleidoskoobikildudeks. Küll maailm võib ikka imeline olla!

Reis reisis

Meie praktikaiega sattus iga-aastane English Heritage'i aednike konverents, mida seekord peeti Kesk-Inglismaal Yorkshire maakonnas. Meile tähendas see kolmepäevast kingitusreisi koos kolme väga eri-ilmelise aiaga tutvumise, loengute ning vestluspaneelidega. Kõik osalejad olid jaotatud temaatilistesse töögruppidesse. Mina sattusin seltskonda, kes pidi igas külastatavas aias erilist tähelepanu pöörama kahjuritõrjele, mürkide jms pestitsiidide kasutamisele ning selle mõjudele ümbritsevale keskkonnale. Viimasel päeval pidid kõik töögrupid tegema oma teemat puudutava kokkuvõtliku ettekande ja mul on siinkohal heameel märkida, et minagi sain sõna sekka öelda. Lühikokkuvõtte meie töögrupi tööst kõlas nii: kõigis nähtud aedades kemikaale praktiliselt ei kasutata, suurt tähelepanu pööratakse looduslikele tõrjevahenditele ning elujõulise taimekoosluse arendamisele. Kõige aluseks on muidugi teadlik taimevalik ning eeskujulik hooldus. Inglise aednik nopib tarbeaia kapsastelt kapsaussid käsitsi ära ja ta teeb seda igal hommikul! Samuti „meelitatakse“ linnukesi, liblikaid ja muid putukaid kaugematesse aiaosadesse seal teiste, neile samuti maitstvate taimede ja marjade kasvatamisega.

Sheffieldi botaanikaaed

Sheffieldi botaanikaaed

Esimeseks aiaks, mida külastasime, oli Sheffieldi botaanikaaed. Aed oli ilus, hästi vahvalt jaotatud erinevateks temaatilisteks osadeks ning botaanikaiale kohaselt tegeldi seal ka teadustööga. Nimelt töötatakse just seal välja järgmise, Londonis toimuva olümpia hoonetekompleksi haljastuse tarbeks erinevatest püsililledest „ise endaga hakkamasaaavat ja pidevalt õitsevat lillemerd“. Midagi sellist, nagu lillemeru, aga suurem ja uhkem.

Teiseks aiaks oli Chatsworth Hall. See on Devonshire'i hertsogi ja tema perekonna palee, mille juurde kuulub hoomamatult suur kujundatud maastikuala, aed, park, arboretum, kasvuhooned, kanad, tarbeaed, kiviaed (mitte mingi üksik müür, vaid kivirahnudest sätitud aiaosa) ja veeaed. Aulik hertsog võttis meid vastu, pidas kõne, pakkus vahepeal lõunat ja lõpuks kohtus meiega uuesti, et meie muljeid kuulda. Sealsamas kuulasime ka ettekandeid ajalooliste aedade arendusprobleemidest, tööst külastajatega ning aednike ohutusõuetest. Sealsed aednikud maadlesid muide probleemiga, kuidas täita hertsoghärra suurt soovi – julgustada lapsi rohkem puude otsas ronima! Kuna härral endal on lapselapsed, kes vanaisal külas olles seda pidevalt teevad, siis soovib majaperemees samasugust lusti ka teistele lubada. Kuidas aga teha nii, et rõõmsad ronijad end katki ei kukuks, on juba eraldi teema.

Chatsworth Hall. Jugapuud kui jonnipunnid

Chatsworth Hall. Hertsogi kanad

Kolmandana ootas meid Brodsworth Hall – väike traditsiooniline, piinlikult korras ja puhas klassikaline Victoria-stiilis aed sümmeetriliste suvelilleklumpide, aristokraatlike marmorkujude ja eeskujulikult pügatud hekkidega. Kuna reisime autode ja bussidega, jäi aega ka ümbrusega tutvumiseks. Lõuna-Yorkshire näeb septembrikuus välja just selline: kesk kanarbikest helelillasid välju söövad valged pontsakad lambad nagu väiksed pilved, lehmad on karvased ja hobused laigulised ning lõputud kiviaiad on otsekui ausambad oma sajanditetagustele rajajatele.

Brodsworth Hall. Pügamise meistiklass

Brodsworth Hall. Vahedalt lõigatud peenraäred

Elu paradiisisaarel

Nagu juba kirjutasin, kannab saar, kus meie praktika toimus, nime Isle of Wight ja selle põhjarannikul on Cowesi linnake, mille ääres asub Osborne House. Cowes jaguneb kaheks – West Cowesiks ja East Cowesiks. Neid lahutab sügav kanal, mis lõhestab saart peaaegu keskkohani välja. Selleks et ühest linnaosast teise minna, peab sõitma pisikese pisut koliseva praamiga. Ma ristasin selle laevukese kohe Viljandi Paadimeheks. Paadimees, mis sõidab pidevalt kanali kõige kitsamas osas, on saarerahvale vajalikum kui õhk. West Cowesist näiteks sõidab Southamptonisse kiirlaev, mis autosid peale ei võta, aga East-Cowesist läheb samasse kohta juba suur praam ca

paarisaja autoga. Selleks et West-Cowesist autoga pealelõunase Southamptoni praami peale saada, peab juba varakult paadimehe-järjekorda minema, sest korraga mahub peale u 7 autot + jalakäijad. Teine võimalus on sõita mitmekümnekilomeetrise ringiga. Ühtki silda üle kanali ei ole. Lisaks sügavale sisemaale tungivale kanalile on saar ka mägine. Mitte lihtsalt pisut kupliline, vaid täis järskede tõuse ja langusi. Näiteks saare lõunaosas asuv kuurortlinnake Ventnor on ehitatud järsaku küljele. Ma arvan, et sealne kaldakalle on 60-70 kraadi. Igatahes oli see nii järsk, et minu nahktallaga kingad hakkasid asfaldil lihtsalt iseenesest libisema ja ainus asi, mis aitas, oli tagumikupidur. Autodel, mis sealsetel püstloodis üles suunduvatel teedel sõidavad, on vist pidevalt käsipidur peal... Aga inimesed muudkui elavad seal, peavad linnas kanu ja vaatavad lõputut helesinist merd.

Võimsad kannad Ventnori botaanikaaias

The Needles

Meie igapäevane tee toidupoodi, õhtust sööma või wifiga varustatud baari nägi välja nii: pärast väsitavat tööpäeva kõndisime East-Cowesist vähemalt kaks kilomeetrit pidevalt allamäge kuni kanalini, ületasime selle ja vantsime West-Cowesist olenevalt sihtpunktist peaaegu kilomeetri peamiselt ülesmäge. Peale internetitoiminguid siirdusime, läpakas seljas, toidupoodi ja siis kilomeetrikese mäest alla kuni kanalini ning praamiga üle. Ja siis algas päeva parim osa, mis tähendas kaht kilomeetrit pidevat ülesmäge rühkimist, toidukotid raskusest maani ja läpakas kõndijale kaalu lisamas. Ühistransport on saarel väga hästi korraldatud. Ostes pileti terveks nädalavahetuseks, sai kogu saare soodsalt ja mugavalt risti-rästi läbi sõita. Ühe otsa piletid maksid seevastu hingehinda. Vaatamisväärsusi on seal palju ja kuna saar on pisike, näeb iga natukese aja tagant merd. Meie kõik vabad hetked möödusidki saarel ringi rännates. Kauneim koht, mida mu silmad nägid, oli läänerannikul paiknev Alum Bay ja The Needles. Imeilus erivärvilistest liivakivimitest koosnev kõrge kaldapealne, mille kaugeimast tipust lõhestavad Inglise kanalit imeõhukesed kõrged kaljutükid nagu lohe seljasoomused.

Uhked olid ka saare põhjakaldal asuv Ryde linnake, idakalda suvitajate paradiisid Bembridge, Sandown ja Shanklin ning muidugi ülimalt liigirikas Ventnori botaanikaed.

Kõik ei ole kuld, mis hiilgab

Vahva on, kui avastad, et mujal on tore, aga mõni asi on Eestis parem.

Näiteks internet. Nimelt Inglismaal ei ole selline internet nagu ülejäänud maailmal, vaid seal on Inglise Internet. Inglise Internet on kõigi maailma internettide esiema – umbes nagu igas suguvõsas olev kõige vanem liige. Tema üle ollakse rõõmsad lihtsalt seepärast, et ta olemas on. Ta on muldvana, aeglane, konservatiivne ja pirtsakas. Aeg-ajalt (tegelikult suhteliselt tihti) hakkab Inglise Internet otsi ära andma, just niisamuti kui vana sugulane. Kõik hoiavad siis hinge kinni ja paluvad jumalat, et minek ei oleks veel, et jõuaks veel sevida, peistida, klikata jms. Kokkupuuted sealse internetiga inspireerisid mind pidama kohalikele pikka ja hingestatud inglisekeelset loengut Eesti e-imedest, nagu e-valitsus, e-valimised, e-kool, x-tee portaal ja ID-kaardi võimalused.

Kohv ja tee. Ma poleks uskunud, et sealsetes kauplustes on nii kehv kohvivalik. Hea kohv oli ainus asi, millest ma pidevalt puudust tundsin. Kusjuures teejoojatena ei olnud nad tee suhtes samuti nõudlikud ning kaubanduses pakutav jäi meie sortimendile selgelt alla.

Kaupluste lahtiolekuajad. Kuidas küll on võimalik elada olukorras, kus enamik poode ja kõikvõimalikke asutusi suleb ukseid kella nelja, poole viie või hiljemalt kella viie ajal? Toidupoed jäävad küll veidi kauemaks avatuks. Meile, kauboikapitalismist tulnutele, tekitas see vähemalt alguses suuri probleeme.

Hoolitsemata aiad. Tänu suurepärasele kliimale kasvavad seal kõikvõimalikud taimed täitsa iseenesest hästi. Kummalisel kombel ei hooli tavainimene oma aiast eriti, kõik kasvab seal nagu jumal juhatab, kas või keset kiviklibu ja segamini siseaedu. Kontrast iluaedade ja aguliaedade vahel on ikka päris suur. Kuulus kraanisüsteem. Kuidas harida oma mustaks saanud ihu, kui su vannitoas on vann, mis on varustatud vaid kuuma- ja külmaveekraaniga? No pesemisega saab ju veel hakkama, aga loputamine? Meie lahendasime mõistatuse kopsiku abil. Seda vaheldumisi erineva temperatuuriga veejuga all hoides õnnestus meil korraga koguda liitri jagu puhast vett, millega siis end üle valada.

Otsad kokku

Kõik kirjapandu on tegelikult imepiksine killuke kõigest, mida me tegime ja mida me seal nägime. Mul on tunne, et võiksin sellest mitu raamatut kirjutada. Samuti on väga raske kirjeldada, kui hingepõhjani tänulik ma olen tolle praktikavõimaluse eest. On lihtsalt suurepärane, et sellises õpiprojektis on võimalus osaleda ka juba täiskavanud inimestel, kes on otsustanud oma senises karjääris kannapöörde teha ja uut ametit õppida. Minu meelest on märgilise tähtsusega fakt, et programm, mis selliseid õppereise võimaldab, kannab Leonardo da Vinci nime. Oli ju tema mitmekülgne looja, kes jättis endast jälje teadlase, kunstniku, matemaatiku, leiutaja, inseneri, skulptori, arhitekti, muusiku ja kirjanikuna.

Tänapäeval on inimese täiskasvanuiga päris pikk, võimaldades „mitu elu järjest“, kui pühenduda järjepanu erinevatele asjadele ning koolitada end huvitavatel elualadel professionaaliks. Ma arvan, et minu eelmised õpingud kunsti, näitejuhtimise ja rahvusvahelise majanduse erialal on teinud minust just sellise tegelase, kellele aednikuamet on kui kirss tordil ning kelle teadmised erinevatest eluvaldkondadest üksteist kenasti täiendavad.

Selle loo lugejatele soovitan ma õppida! Lisaks tuntud firmade peentel meeskonnakoolitustel osalemisele õppida keeli ja ka lihtsalt omandada kutsekoolis mõni huvitav amet. Võin kinnitada, et kohati on neis koolides heaks edasijõudmiseks vaja rohkem pingutada kui kõrgkooli kirjalikuks eksamitestiks valmistudes.

Aitäh ja kohtumiseni mõnes kaunis aias!

Eva Luigas

Viimane foto lahkumispeo lõpetuseks. Kõik hüüavad „JUUST!“
Fotol vasakult Janet, Anna, Toby, Eva, Jenny, Alan, Saveliin ning Phil ja Nigel.